NINGER
BATT OG IDEER

Gjennom dommen i «Jakob-saken» holder Høyesterett liv i et fordums syn på relasjonen mellom foreldre og barn.

Barns samvær med voldelige foreldre

Debatt

Dag Ø. Nordanger
psykologspesialist RVTS vest, prof. II, Høgskulen på Vestlandet

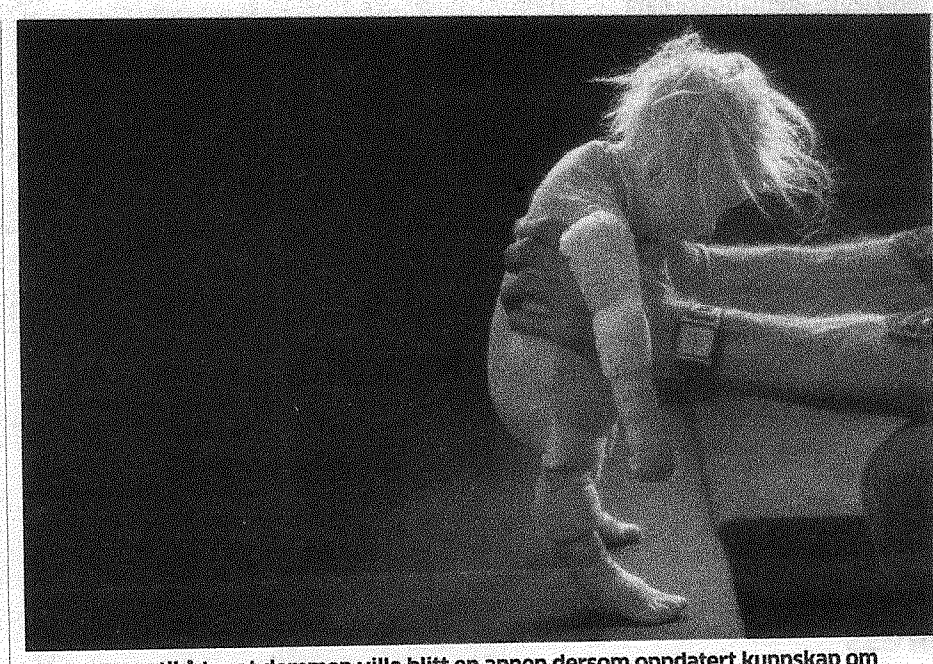

Det er grunn til å tro at dommen ville blitt en annen dersom oppdatert kunnskap om barns utvikling ble lagt til grunn, skriver innleggsforfatteren. FOTO: TOR G. STENERSEN

Seks uker gamle «Jakob» ble livstruende mishandlet av sine biologiske foreldre. Han hadde 19 ribbeinsbrudd. Likevel ga Høyesterett dem rett til samvær med ham én time i året.

Mange reagerer, inkludert jusprofessor Elisabeth Gording Stang, som i Aftenposten 2. desember mente at hensynet til foreldrene ble satt foran hensynet til gutten.

En ekstrem påkjenning

Å oppleve det Jakob gjorde når du er ubeskyttet og ny i verden, fra dem som skal utgjøre din beskyttelse, er en ekstrem påkjenning.

Tidligere trodde man at påkjenninger som skjer i førspråklig alder og som barn ikke har bevisst hukommelse fra, ikke var så farlig; «Heldigvis var han så liten at han ikke husker».

I dag vet vi at det er motsatt, at de belastningene som skjer i denne tidlige, sårbare tiden, er de verste. Og ikke bare der og da, de kan svekke helsen og livskvaliteten livet ut.

Det handler om at nervesystemet er i eksplosiv utvikling de første leveårene.

Ved fødselen har hver av våre 100 milliarder nerveceller 2500 koblinger til andre. Ved tre års alder har antallet koblinger steget til 15.000. Dette betyr at mye av hjernens infrastruktur og grunnlaget for senere helse legges i denne tiden. Skremmende erfaringer setter spor, blant annet ved at man blir mer sensitiv for mulige trusler og får svekket kapasitet til å kontrollere følelser.

Når barnet må bruke krefter på å vokte seg mot fare, har heller ikke nervesystemet «råd» til å utvikle et sterkt immunapparat. Det nedprioriteres slik at man blir mer mottagelig også for fysisk sykdom senere.

Hva retraumatisering handler om

Dommen hviler på at det ikke er godt nok grunnlag for å hevde at Jakob vil bli retraumatisert av samvær med de biologiske foreldrene. Dette vitner om manglende forståelse for hva retraumatisering handler om.

Det handler ikke om at han vil bli utsatt for vold igjen. Det handler om at hele hans sanseapparat og kropp husker hva han ble utsatt for når han møter påminnere om det. Og påminnerne er subtile, de kan være trekk ved omsorgspersonene som stemmeleie og lukt. Fordi slike sanseinntrykk er assosiert med det som skjedde, settes barnet tilbake i situasjonen og opplever den emosjonelle overveldelsen på nytt.

Mange fosterforeldre til barn som har samvær med biologiske foreldre, vet hva jeg snakker om. De vet også at belastningen ikke begrenses til de timene samværet varer, om det så er én gang i året.

Barnet må forberedes i lang tid, og etter samvær er det ofte en opprivende og tidkrevende oppgave å få et barn i emosjonelt opprør tilbake til en normal hverdag igjen. For reaksjonen kommer som regel etterpå. Under samværet synes det ofte ikke på barnet at det er overveldet – det kommer til uttrykk som følelsesmessig nummenhet og føyelighet.

Det er derfor lett å bomme dersom man satser på å se an underveis hvor skadelig samvær er, basert på barnets tegn på ubehag. En slik tilnærming vil ikke gi barn god nok beskyttelse.

Svik mot de mest utsatte

Så hvordan kan man da forsvare å utsette Jakob for denne risikoen? Hvilke hensyn veier opp og tilsier at samvær med de biologiske foreldrene totalt sett tjener hans behov? Man blir svar skyldig. Det lar seg vanskelig forsvare ut fra det helse- og sosialfaglige kunnskapsgrunnlaget vi i dag har.

Barns behov for en identitet, dets rett å kjenne til sitt biologiske opphav, er noe annet enn samvær med dem. Det kan løses på andre måter og i takt med barnets modenhet og mulighet for medvirkning.

Når vi skal vurdere hva som er «barnets beste», skader det ikke å tenke over hva vi selv hadde ment var best hvis vi ble grovt mishandlet av noen. Ville vi følt for å ha årlig samvær med dem?

Det er mer nærliggende å lese dommen som uttrykk for at rettspraksisen ikke har fått rensket ut etterlevningene av et fordums biologisk prinsipp, hvor foreldre nærmest hadde eiendomsrett til biologisk fødte barn.

Det er klart saker må vurderes individuelt i forhold til alvorlighet, barnets tilknytning og foreldrenes øvrige omsorgsevne, men «Jakob-saken» er ikke illustrativ for slike dilemmaer. Det gjelder grov vold mot et spedbarn.

Dommen er et eksempel på at man mot bedre vitende setter i system et svik mot de aller mest utsatte, og den vil kunne gi et tilbakeslag for arbeidet med å beskytte barn mot skadelige oppvekstforhold.

Det er grunn til å tro at dommen ville blitt en annen dersom oppdatert kunnskap om barns utvikling ble lagt til grunn.

Skribenten er tidligere nestleder i Regjeringens Barnevoldsutvalg.

KRONIKK
E-post: kronikk@aftenposten.no
Maks. 6000 tegn inkl. mellomrom.
Legg ved portrettfoto.

DEBATT
E-post: debatt@aftenposten.no
Hovedinnlegg: Maks 3000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved portrettfoto.
Kortinnlegg: 400-1500 tegn.

Kronikker/debattinnlegg på nett:
aftenposten.no/meninger
• Aftenposten returnerer ikke artikler som blir sendt på papir.